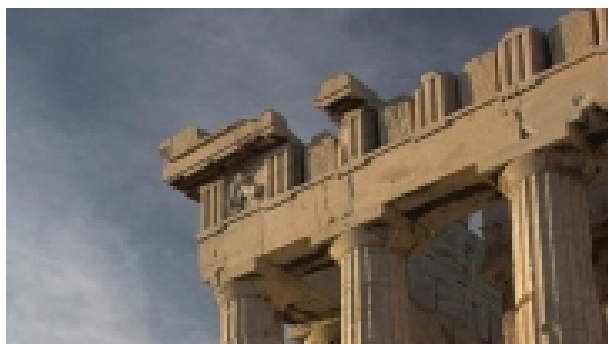

ΕΙΜΑΣΤΕ ΟΛΟΙ (ΑΡΧΑΙΟΙ) ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΟ ΧΡΕΟΣ (του Thad A. Titze)

Οι Τριάκοντα Τύραννοι, που ανήλθαν στην εξουσία στην Αθήνα μετά τον Πελοποννησιακό Πόλεμο, δανείστηκαν εκατό τάλαντα από τους νικητές Σπαρτιάτες. Όταν όμως οι δημοκρατικοί επέστρεψαν ανέλαβαν το χρέος που

δημιούργησαν οι Τύραννοι και το αποπλήρωσαν στους Σπαρτιάτες εξ' ολοκλήρου. Αυτή η ιστορία είναι αξιοσημείωτη καθώς πρόκειται για την πρώτη γνωστή περίπτωση δημόσιου χρέους.

Παρ' όλα αυτά, η περίπτωση της έγκαιρης αποπληρωμής από τους Αθηναίους είναι αφύσικη στη μακρά ιστορία του δημόσιου δανεισμού. Η αδυναμία πληρωμής και η επαναδιαπραγμάτευση του δημοσίου χρέους είναι μια πρακτική τόσο παλιά και σταθερή όσο σχεδόν και το ίδιο το δημόσιο χρέος.

Καθώς το ενδιαφέρον σχετικά με το κρατικό χρέος στρέφεται ξανά προς τους Έλληνες -πρωτοπόρους του δημόσιου χρέους- είναι σημαντικό να καταλάβουμε ότι οι κυβερνήσεις καθ' όλη τη διάρκεια της Ιστορίας σπάνια υπήρξαν προσεχτικοί διαχειριστές των δανείων τους.

Ο δημόσιος δανεισμός ακολούθησε τον συχνό ιδιωτικό δανεισμό. Η χρήση των νομισμάτων στις καθημερινές συναλλαγές γύρω στον 7ο αι. π.Χ απλοποίησε το εμπόριο και οδήγησε σε μια άνευ προηγουμένου αύξηση του δανεισμού. Το ιδιωτικό (ατομικό) χρέος οδηγούσε όμως τόσο συχνά σε αδυναμία αποπληρωμής και ακολούθως στη δουλεία, ώστε ο Σόλων αναγκάστηκε να καταργήσει το θεσμό της υποδούλωσης για χρέη (με τη Σεισάχθεια) όταν ανέλαβε τα ηνία της εξουσίας στην Αθήνα, περίπου έξι αιώνες πριν τη

γέννηση του Χριστού.

Ενώ ο ιδιωτικός δανεισμός και οι καταχρήσεις του μεγάλωναν, η πόλη-κράτος της Αθήνας αύξησε σημαντικά τα έξοδα της προς κρατικούς υπαλλήλους, δημόσια έργα και σε βοήθεια προς τους φτωχούς. Όσο αυξάνονταν οι δαπάνες, τόσο γιγαντωνόταν και ο δημόσιος δανεισμός της Αθήνας. Η Α΄ Αθηναϊκή Συμμαχία (ή της Δήλου) ήταν μια εύκολα διαθέσιμη πηγή πιστώσεων για την Αθήνα. Το δανεισθέν ποσό αντιπροσώπευε περίπου το 40% των δημόσιων δαπανών.

Η Αθήνα αθέτησε τις υποχρεώσεις καταβολής πληρωμής κατά τη διάρκεια του καταστροφικού για την οικονομία της Πελοποννησιακού Πολέμου (431-404 π.Χ), για τον οποίο εξάντλησε τόσο τις φορολογικές όσο και τις μεταλλευτικές πηγές αργύρου ενώ παράλληλα απαιτούνταν αυξημένες δαπάνες για τη συνέχισή του.

Η μη πληρωμή των φόρων επί της ακίνητης περιουσίας και η συνολική εξασθενημένη οικονομία επιδείνωσαν τα οικονομικά προβλήματα της πόλης. Το θησαυροφυλάκιο της Αθήνας (στο οποίο μεταφέρθηκε και το ταμείο της συμμαχίας της Δήλου, που είχε μετατραπεί σε αθηναϊκή ηγεμονία) ήταν ένας βολικός «πιστωτής» κατά τη διάρκεια του πολέμου. Αρχικά τα δάνεια από το ταμείο της θεάς Αθηνάς ήταν μικρά. Όμως, το 423 π.Χ οι Αθηναίοι έφτασαν να χρωστούν στο ταμείο περίπου 7.000 τάλαντα. Πιεζόμενη από τα τεράστια χρέη και τα μικρά έσοδα η κυβέρνηση κήρυξε αδυναμία αποπληρωμής του χρέους στο ιερό ταμείο.

Ο δανεισμός της από διάφορες πόλεις-κράτη κατά τη κλασική περίοδο επίσης είχε καταλήξει σε αδυναμία πληρωμής και σε επαναδιαπραγμάτευση ή μη πληρωμή στη συνέχεια.

Ενώ οι Αθηναίοι πνίγονταν στα χρέη, η ανθίζουσα ρεπουμπλικανική Ρώμη εισήγαγε ένα διαφορετικό μοντέλο δημόσιων οικονομικών. Σε αντίθεση με τις χαλαρά συνδεδεμένες μεταξύ τους ελληνικές πόλεις-κράτη, η «ευρωπαϊκή ένωση» της εποχής χρηματοδοτείτο από τα λάφυρα του πολέμου και με ένα φορολογικό

σύστημα με χαμηλά επίπεδα άμεσης φορολογίας. Οι Ρωμαίοι απέφυγαν το δημόσιο χρέος και αντ' αυτού κατά τη διάρκεια των ειρηνικών περιόδων συσώρευν πλεονάσματα για να χρηματοδοτήσουν επικείμενους πολέμους. Όμως το δημοσιονομικό τους σύστημα εξαφανίστηκε μαζί με την πτώση της Αυτοκρατορίας. Ο δημόσιος δανεισμός επανεμφανίστηκε στο Μεσαίωνα, οδηγώντας πάλι σε αδυναμία πληρωμής.

Η σύγχρονη Ελλάδα δεν έμαθε τίποτε από την αρχαία σχέση της με το δημόσιο χρέος καθώς η πρόσβασή της σε ξένους πιστωτές διακόπηκε για το μισό του 19ου αιώνα εξαιτίας μιας σειράς πτωχεύσεων. Η πίεση των περικοπών και των μέτρων λιτότητας, των υψηλών επιπέδων του κρατικού χρέους, της επαπειλούμενης χρεωκοπίας και της μεγάλης φοροδιαφυγής διαταράσσουν για άλλη μια φορά την ελληνική οικονομία και την κυβέρνηση της χώρας.

Ωστόσο, η Ελλάδα, δεν κατέχει το μονοπώλιο στη χρεωκοπία ακόμη και ανάμεσα στις πολύ ανεπτυγμένες οικονομίες. Η οικονομική ιστορία των ΗΠΑ περιλαμβάνει πολλές περιπτώσεις οριστικής στάσης αποπληρωμής δανείων και επαναδιαπραγμάτευσης χρέους. Κατά τη διάρκεια του πολέμου της Ανεξαρτησίας, οι νέες κυβερνήσεις των πολιτειών αποκήρυξαν τους λογαριασμούς πίστωσης που εκδίδονταν από τις πρώην αποικιακές κυβερνήσεις και η νέα εθνική κυβέρνηση κατέστησε το νόμισμα της ουσιαστικά άνευ αξίας. Η ίδια κυβέρνηση επαναδιαπραγματεύθηκε πολλές από τις εσωτερικές και εξωτερικές της υποχρεώσεις.

Στον απόηχο της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 1837 πολλές πολιτείες δανείστηκαν μεγάλα ποσά για να χρηματοδοτήσουν τεράστια προγράμματα δημοσίων έργων. Το 1841, οκτώ από αυτές (και μία περιφέρεια) κήρυξαν αδυναμία πληρωμής των οφειλών τους και ορισμένες αποκήρυξαν οριστικά τα χρέη τους. Ακόμη δώδεκα πολιτείες και περιφέρειες έφτασαν πολύ κοντά στη χρεωκοπία. Ένα τέταρτο του αιώνα αργότερα, οι Συνομόσπονδες Πολιτείες της Αμερικής επέτρεψαν τα χρήματά τους να καταστούν άνευ αξίας και αθέτησαν τις εγχώριες και ξένες πιστωτικές τους υποχρεώσεις. Και μεμονωμένες πολιτείες κήρυξαν αδυναμία πληρωμής, ενώ μετά τον πόλεμο η κυβέρνηση των ΗΠΑ αποκήρυξε

όλα τα χρέη του πολέμου των Συνομόσπονδων Πολιτειών.

Σήμερα, η πιστοληπτική ικανότητα διάφορων πολιτειών βρίσκεται υπό αμφισβήτηση και το χρέος της ομοσπονδιακής κυβέρνησης υποβαθμίστηκε το περασμένο έτος. Είναι, λοιπόν, σαφές ότι ακόμα και οι ΗΠΑ δεν παραμένουν απρόσβλητες από την αδυναμία ή τη στάση αποπληρωμής χρέους.

Σε τέσσερις περιόδους κατά τους δύο τελευταίους αιώνες, πάνω από 40% των κρατών αδυνάτησαν να αποπληρώσουν ή αναδιέταξαν το χρέος τους. Η ίδρυση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου το 1944 υποτίθεται ότι θα σηματοδοτούσε την υποστήριξη του εξωτερικού δανεισμού και της ανάπτυξης. Από την εμφάνισή του ΔΝΤ όμως κι έπειτα η συχνότητα των χρεωκοπιών, των στάσεων πληρωμών κλπ έχει αυξηθεί. Το δημόσιο χρέος συνεχίζει να διογκώνεται σε πολλές χώρες αναγκάζοντας υγιείς επιχειρήσεις να προετοιμαστούν για ένα ενδεχόμενο κύμα κρατικών χρεωκοπιών και τους πολιτικούς να αναρωτηθούν αν κάτι πρέπει τελικά να γίνει.

Η επιστροφή στο ρωμαϊκό μοντέλο των πλεονασμάτων δεν φαίνεται να είναι προ των πυλών. Ο επικεφαλής οικονομολόγος της Παγκόσμιας Τράπεζα και νομπελίστας Joseph Stiglitz υποστηρίζει ότι οι στάσεις αποπληρωμής χρεών βοηθούν τις αναπτυσσόμενες οικονομίες να αναπτυχθούν, ενώ οι υποστηρικτές της «σύγχρονης νομισματικής θεωρίας» στηρίζουν μια ευρεία χρήση του χρέους για την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών και τον περιορισμό της ανεργίας.

Καθ' όλη τη διάρκεια της Ιστορίας, οι κυβερνήσεις δεν υπήρξαν τις περισσότερες φορές καλοί διαχειριστές των χρημάτων των άλλων. Η δημοσιονομική απερισκεψία είναι τόσο παλιά και πανταχού παρούσα όσο ο ίδιος ο ανθρώπινος πολιτισμός. Επομένως, ακόμη και αν η Ε.Ε καταφέρει να λύσει τα σημερινά οικονομικά της προβλήματα, ας περιμένουμε και άλλα προβλήματα στο μέλλον, στην Ευρώπη και στη Βόρεια Αμερική καθώς και στον υπόλοιπο κόσμο. Διότι, όταν πρόκειται για δημόσιο χρέος, είμαστε όλοι Έλληνες σήμερα.

Ο Thad A. Titze είναι ερευνητής στη μελέτη των Χρηματοπιστωτικών Αγορών, Οργανισμών και Κανόνων στο Ινστιτούτο Thomas Willing, στο Augustana College της Νότιας Ντακότα – Πηγή: HistoryNews Network

Πηγή/φωτό: TvxS